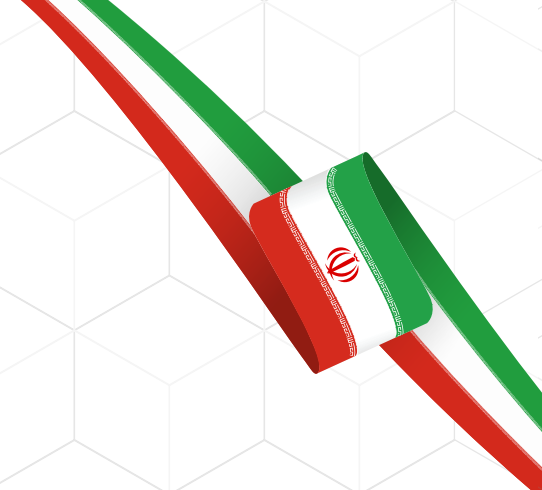

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

شناسایی و تحلیل پیشران های کلیدی آمایش منطقه ای

(براساس تحلیل های کمی و آینده پژوهی)

استان کردستان

مهر ۱۴۰۲

استان کردستان

یکی از اهداف اصلی آمایش سرزمین و برنامه‌های کلان توسعه کشور تاکید بر گسترش فعالیت‌های صنعتی در فضای جغرافیایی و تخصص‌یابی منطقه‌ای برای شکل‌گیری تقسیم کار فضایی است. تمرکز فعالیت‌های صنعتی در چند نقطه خاص کشور و توزیع نامتوازن آنها در پهنه سرزمین به یکی از مهم‌ترین چالش‌های، فراروی سیاست‌گذاران و آحاد مردم تبدیل شده است. در واقع سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی در هر کشوری مستلزم شناخت امکانات و قابلیت‌های تولیدی و تجاری مناطق مختلف است. براین اساس مستند حاضر به بررسی نتایج «طرح شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای براساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهشی» به تفکیک استان‌ها به ترتیب فهرست ذیل ارائه شده است.

- بخش ۱. اولویت‌ها و مزیت‌های تولیدی استان براسناد مصوب ملی و استانی آمایش سرزمین؛
- بخش ۲. مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)؛
- بخش ۳. بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای؛
- بخش ۴. نتایج مطالعات آینده‌پژوهی.

بخش ۱

حوزه‌های دارای اولویت توسعه صنعت، معدن و تجارت استان براساس مطالعات آمایش سرزمین

شهرستان‌ها یا نقاط مستعد توسعه	عنوان فعالیت	حوزه
بانه، بیجار، دهگلان، دیواندره، سروآباد، سقز، سنندج، قروه، کامیاران، مریوان	صنایع غذایی	صنعت
بیجار، دهگلان، دیواندره، سروآباد، سقز، سنندج، قروه، کامیاران، مریوان	منسوجات	
بیجار، دهگلان، دیواندره، سروآباد، سقز، سنندج، قروه، کامیاران، مریوان	پوشاک	
سنندج، دهگلان، کامیاران، قروه، مریوان، سروآباد، بیجار، دیواندره	تولید چوب و محصولات چوبی	
سنندج، دهگلان، کامیاران، قروه، بیجار، دیواندره	تولید کاغذ و محصولات کاغذی	
کامیاران	انتشارات و چاپ	
بانه، بیجار، دهگلان، دیواندره، سروآباد، سقز، سنندج، قروه، کامیاران، مریوان	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی و پتروشیمی و دارویی	
سنندج، دهگلان، کامیاران، قروه، سقز، بانه، بیجار، دیواندره، سروآباد، سقز، مریوان	صنایع لاستیک و پلاستیک	
بیجار، دیواندره، سقز، قروه، سنندج	تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی	
سنندج، دهگلان، کامیاران، قروه، بیجار، دیواندره، سقز، سنندج	تولید فلزات اساسی	
بیجار، دهگلان، کامیاران، سنندج	تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین‌آلات و تجهیزات	
بانه، دهگلان، دیواندره، قروه، سنندج	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	
بانه، دهگلان، سنندج، مریوان	تولید ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	
سقز، سنندج	تولید رادیو و تلویزیون و دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	
سنندج، بانه	تولید تجهیزات پزشکی و اپتیکی	
بیجار، دهگلان، سنندج	تولید وسایل نقلیه موتوری و تریلر و نیم تریلر	
سنندج، دهگلان، کامیاران، قروه، بیجار، دیواندره	صنایع بازیافت	معدن
سنندج، دهگلان، کامیاران، قروه، سقز، بانه، بیجار، دیواندره، مریوان	استخراج سنگ‌های فلزی (آهن، طلا، منگنز)	
بانه، سنندج، دهگلان، کامیاران، قروه، سقز، بیجار، دیواندره	استخراج سایر سنگ‌های معدنی (سیلیس، دولومیت، باریت، مرمریت، گرانیت، تراورتن، مرمر، سنگ آهک، سنگ لاشه، پوکه معدنی)	
بانه، بیجار، دهگلان، دیواندره، سروآباد، سقز، سنندج، قروه، کامیاران، مریوان	بازرگانی، خدمات پشتیبان تولید	تجارت

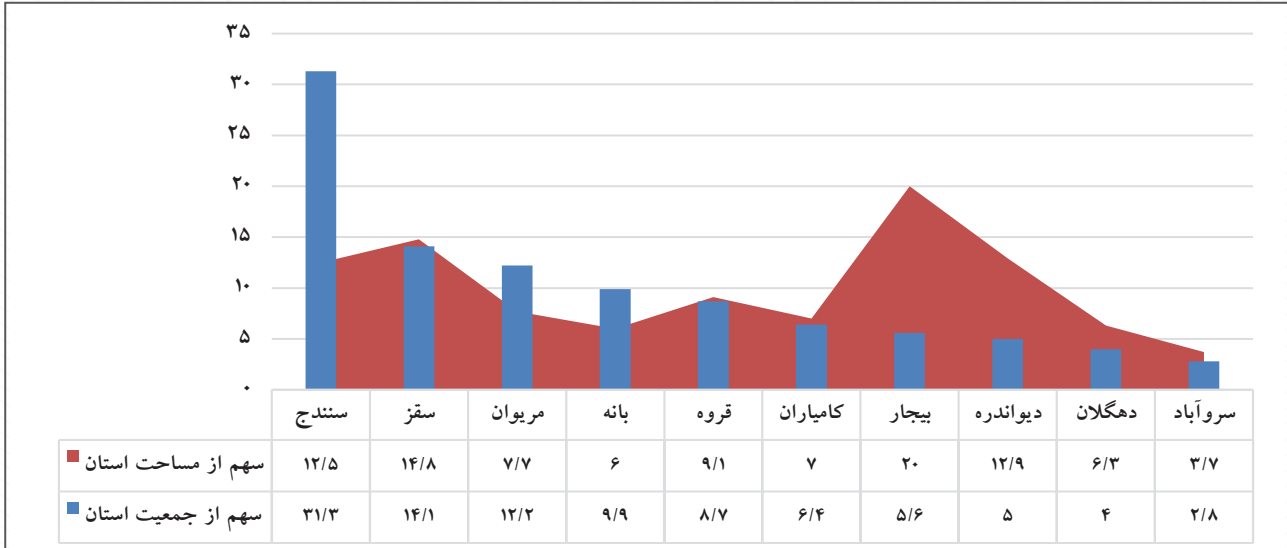
بررسی ساختار مطلوب توسعه صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ آمایش سرزمین حاکی از آن است که رشته فعالیت تولید لاستیک و پلاستیک بیشترین فراوانی را در سطح شهرستان‌های استان به لحاظ استعداد استقرار واحد صنعتی دارند و تولید فرآورده‌های شیمیایی و فرآورده‌های غذایی در رتبه‌های بعدی جای گرفته‌اند. این سه رشته فعالیت در حال حاضر سهم ۲۷ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

بخش ۲

مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)

سهم از مساحت و جمعیت کل استان

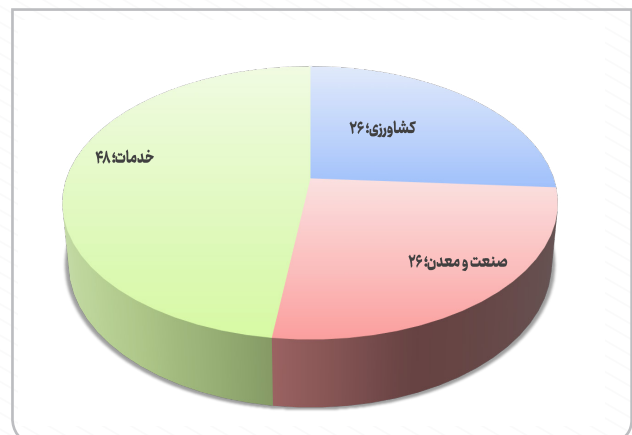
- جمعیت استان کردستان (میلیون نفر): ۱٫۷ (سهم از کل کشور ۲)
- مساحت استان کردستان (کیلومتر مربع): ۲۹۲۰۱ (سهم از کل کشور ۱٫۸)

جمعیت و مساحت دو فاکتور اصلی هستند که در بستر زمان و مکان و درکنش متقابل با سطح تکنولوژیکی جوامع، تراکم‌های شهری را رقم می‌زنند؛ بررسی نسبت بین جمعیت و مساحت یکی از نشانه‌های عدم تعادل در مناطق است؛ همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود مساحت شهرستان سنندج به عنوان مرکز استان ۱۲٫۵ درصد از کل مساحت استان را تشکیل می‌دهد در حالی که ۳۱٫۳ درصد جمعیت استان را در خود جای داده است. در نقطه مقابل می‌توان به شهرستان‌های بیجار و دیواندره اشاره کرد.

سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان کردستان

سهم اشتغال بخش‌های اقتصادی استان کردستان

بررسی سهم اشتغال استان در بخش‌های اقتصادی بیانگر سهم بیشتر در بخش خدمات است.
بررسی سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی حاکی از آن است که سهم بخش‌های خدمات، کشاورزی و بازرگانی استان کردستان نسبت به میانگین کل کشور بالاتر است.

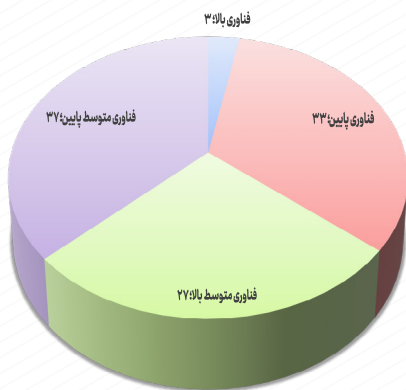

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

تعداد کارکنان	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	تعداد کارگاه	آمار سال ۱۳۹۸
۲۹۰۳۸۱۶	۴۶۵۰۹۰۰	۲۹۱۴۸	کل کشور
۸۹۵۵	۲۳۳۳۶	۲۲۵	کردستان
۰٫۳	۰٫۵	۰٫۸	سهم استان از کل کشور

سطح فناوری صنایع استان کردستان-۱۳۹۸

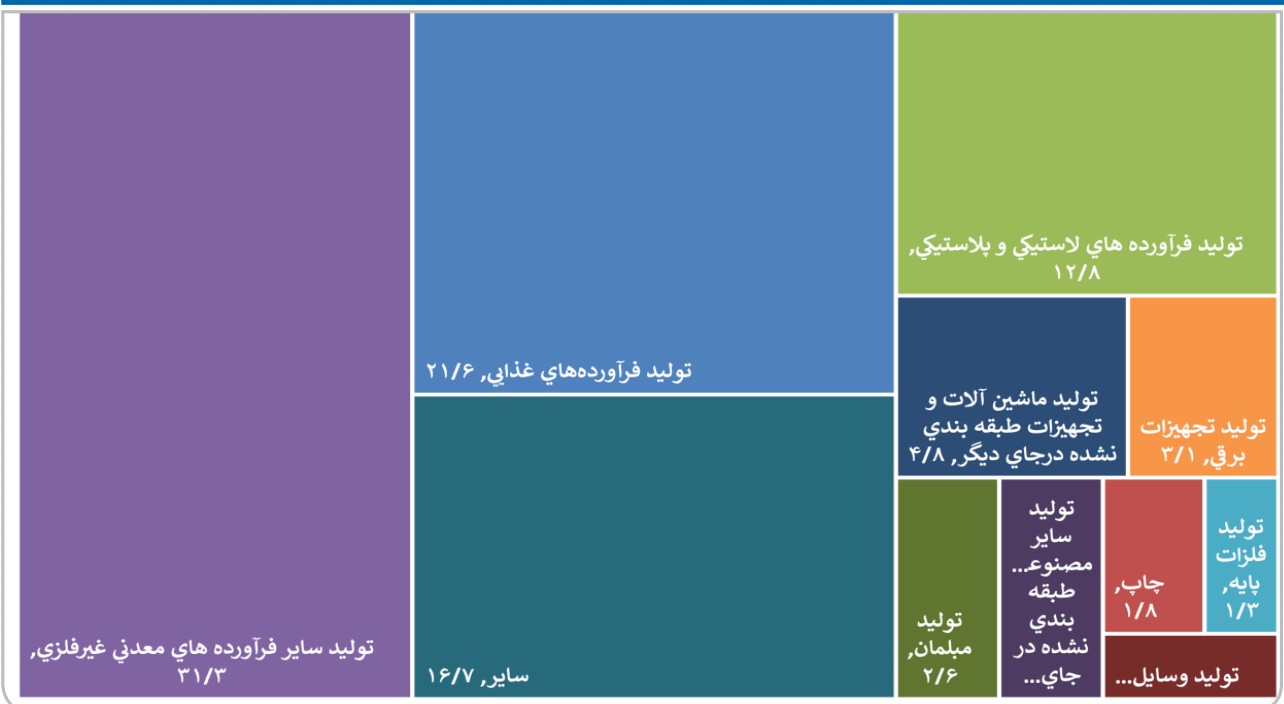
استان کردستان با سهم ۰٫۸ درصدی از تعداد کارگاه‌های بخش صنعت کشور، سهم ۰٫۵ درصدی از ارزش افزوده و ۰٫۳٪ از شاغلین صنعت کشور را به خود اختصاص داده است؛ بر این اساس بخش صنعت استان پتانسیل قابل توجهی برای رشد ارزش افزوده و اشتغال استان داراست.

سه رشته فعالیت تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی تولید فرآورده‌های غذایی و تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلاستیکی سهم ۶۵٫۷ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

۷۰ درصد صنایع استان از فناوری پایین و متوسط پایین برخوردارند.

بررسی اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت، حاکی از آن است که در رشته فعالیت تولید فلزات پایه میانگین اشتغال بالای ۱۰۰ نفر به ازای هر کارگاه وجود دارد.

ترکیب صنایع موجود استان-۱۳۹۸ / درصد

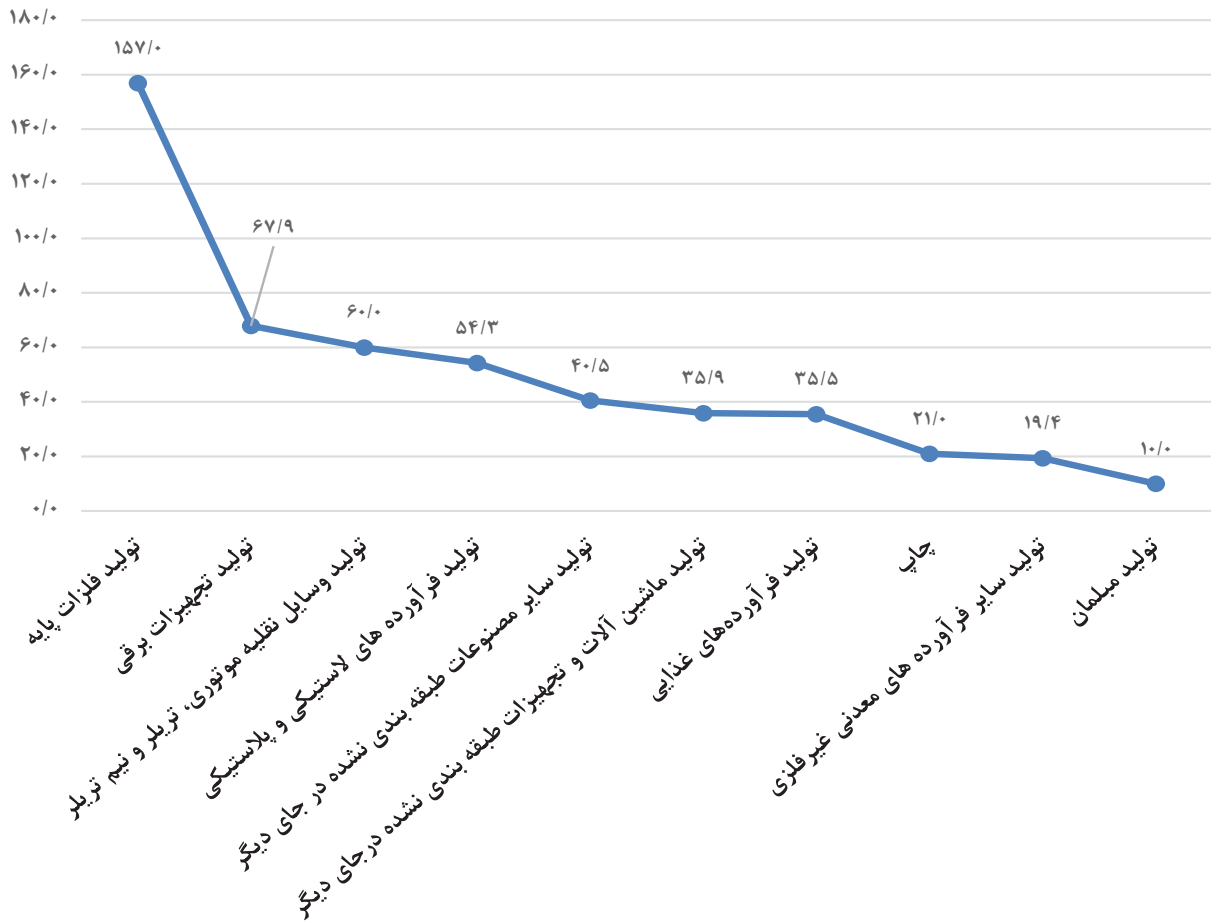

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

بخش ۳

میانگین اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت

شاخص ضریب ساختاری استان کردستان ۹۸-۱۳۹۰

عنوان	کشاورزی	معدن	صنعت	بازرگانی	خدمات
کردستان	۱۰۳٫۲	۹۷٫۹	۱۰۳٫۱	۱۰۱٫۷	۹۸٫۱
میانگین کل کشور	۱۰۴	۹۶٫۷	۱۰۲	۱۰۲٫۲	۹۹٫۷

بخش ۳

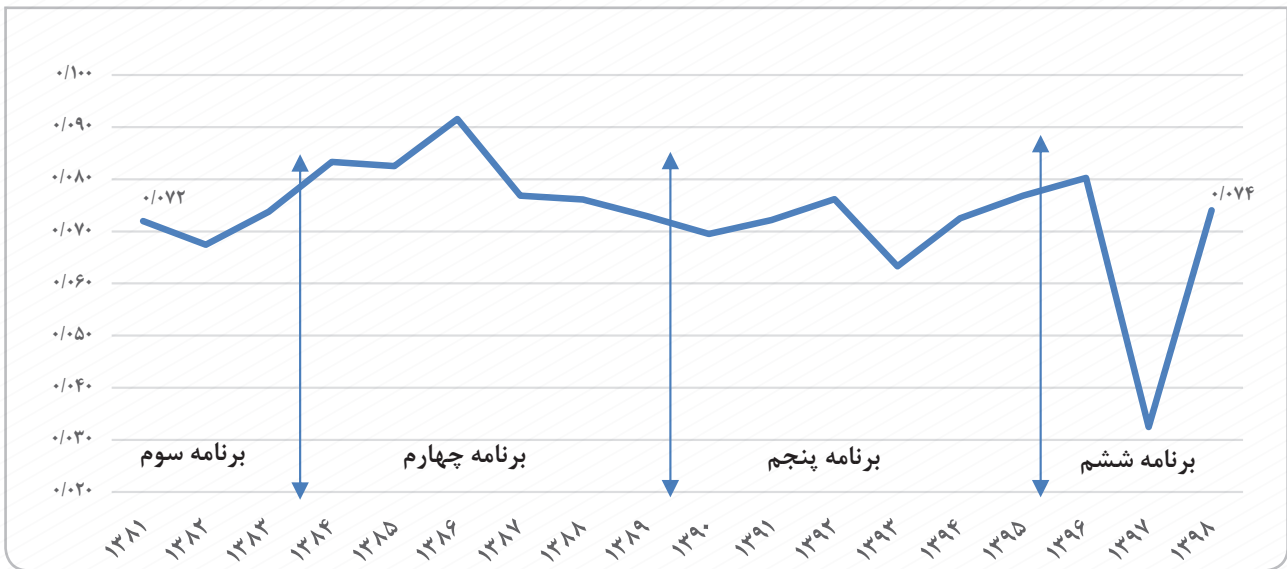
بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

شاخص تغییرات ساختاری، توان اقتصادی و تمرکز ارزش افزوده یک فعالیت اقتصادی را نسبت به سال پایه (۱۰۰) نشان می‌دهد، بدین ترتیب که هر قدر میزان آن نسبت به سال پایه افزایش یافته باشد، بیانگر مقدار وسعت و رشد فعالیت اقتصادی مورد نظر در مقایسه با سایر فعالیت‌ها است. فعالیت‌هایی که در مقایسه با سایر فعالیت‌ها از رشد ارزش افزوده بیشتری برخوردار بوده‌اند و توانسته‌اند توان اقتصادی خود را حفظ کنند یا افزایش دهند، بیش از سایر فعالیت‌ها، تحت تاثیر سیاست‌های اقتصادی با تغییرات ساختاری قرار گرفته‌اند. نتایج محاسبات شاخص ضریب ساختاری استان حاکی از آن است که بخش کشاورزی و صنعت به ترتیب بهترین عملکرد بخش‌های اقتصادی استان طی یک دهه منتهی به ۱۳۹۸ را داشته است. به جز بخش‌های صنعت و معدن استان که در مقایسه با میانگین کل کشور عملکرد بالاتری داشته‌اند، سایر بخش‌ها از میانگین کل کشور عملکرد پایین‌تری داشته‌اند.

ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای استان کردستان

۰٫۰۷۴	مقدار شاخص ۱۳۹۸
۰٫۱۶۷	متوسط رشد سالانه شاخص طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ (درصد)
۲٫۸۷	تغییرات طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ (درصد)

رشد شاخص تخصصی شدن منطقه‌ای استان (۹۸-۱۳۸۱) / درصد

- ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای، عددی بین صفر و یک است که هرچه به یک نزدیکتر، نشان‌دهنده تخصصی شدن بیشتر است. هدف از تخصصی شدن منطقه‌ای آن است که هر منطقه براساس مزیت‌ها و شایستگی‌های خود در چهارچوب سیاست‌های کلان سرزمینی در چند رشته فعالیت از فعالیت‌های اقتصادی، نقش تخصصی ایفا کرده و براساس آن با مناطق دیگر همکاری پیرامونی برقرار کند.
- متوسط رشد سالانه ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای، طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ در استان کردستان ۰٫۱۶۷ درصد بوده است؛ با این وجود مقدار مطلق آن بسیار کم است و نیازمند سرمایه‌گذاری در بخش صنعت با هدف بهبود شاخص تخصص می باشد.
- بررسی روند تغییرات ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای براساس برنامه‌های توسعه نیز حاکی از آن است روند نوسانی بوده است، همچنین روند کاهشی شدید در برنامه ششم قابل مشاهده است.
- ضریب مکانی، معیاری است که نشان می‌دهد رشته فعالیت‌های خاص در یک منطقه نسبت به کل متمرکزتر است؛ بدین ترتیب که در صورتیکه ضریب مکانی یک فعالیت صنعتی از عدد یک بزرگتر باشد نشان‌دهنده فعال و متمرکز بودن این فعالیت صنعتی در منطقه مدنظر نسبت به کل اقتصاد است و بالعکس هر چه میزان ضریب بهره‌مکانی در یک فعالیت صنعتی در منطقه بزرگتر باشد، نشان‌دهنده تخصص بیشتر منطقه مدنظر در آن فعالیت است. نتایج محاسبات ضریب مکانی برای دوره ۱۸ ساله ۹۸-۱۳۸۱ به شرح جدول ذیل است.:

صنایع کارخانه‌ای پیشرو در استان کردستان

کد آیسیک	توضیحات	۱۳۸۱	۱۳۹۸	ضریب تغییرات طی دوره (درصد)	میانگین ۱۰ سال اخیر
۱۰۸۰	تولید غذای آماده حیوانات	۰٫۰۰	۱۳٫۹۳	۲۰٫۰۳	۶٫۶۶
۲۲۲۰	تولید فرآورده‌های پلاستیکی، به جز کفش	۳٫۵۱	۱۴٫۳۳	۳۳۷٫۲۱	۵٫۲۰
۱۰۱۰	فرآوری و نگهداری گوشت	۶٫۱۲	۸٫۳۱	۶۷٫۸۳	۴٫۲۶

ماخذ: محاسبات تحقیق براساس داده‌های کارگاه‌های صنعتی مرکز آمار ایران

بخش ۴

نتایج مطالعات آینده‌پژوهی

برای شکل‌دهی آینده صنعت، معدن و تجارت در کشور با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین، طی مطالعات آینده‌پژوهی ۱۰ پیشران کلیدی ۱. انقلاب صنعتی چهارم، ۲. مسئولیت‌های اجتماعی و تاکید بر رفاه اجتماعی، ۳. نقش دانشگاه‌ها در بخش صنعت، معدن و تجارت، ۴. منابع جدید انرژی، ۵. همگرایی علوم فوتونیک، ۶. تغییرات جمعیت‌شناسی و افزایش شهرنشینی، ۷. سیاست‌های دولت در ابعاد ملی و بین‌المللی، ۸. تغییرات اقلیمی و اثرات زیست‌محیطی، ۹. اقتصاد چرخشی و کربن‌زدایی و ۱۰. مدیریت آب در فرآیندهای صنعتی و معدنکاری شناسایی شدند. در ادامه نتایج تحلیل شاخص تمرکز با استفاده از داده‌های پیشین و همچنین نتایج پرسشنامه تکمیل شده توسط خبرگان استانی با توجه به روندهای جهانی آینده موثر بر بخش صنعت، معدن و تجارت طی دوره ۱۰ ساله پیش‌رو در جدول ذیل آورده شده است.

نام استان	نتایج شاخص تمرکز		نتایج پرسشنامه (افق ۱۴۱۴)	
	رشته فعالیت‌های در حال رشد	رشته فعالیت‌های در حال افول	رشته فعالیت‌های کلیدی	رشته فعالیت‌های تضعیف شده
کردستان	تولید غذای آماده حیوانات	تولید ماشین‌آلات کشاورزی و جنگلداری	تولید انواع آشامیدنی‌ها	تولید کاغذ و فرآورده‌های کاغذی
	تولید فرآورده‌های پلاستیکی، به جز کفش	تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو	تولید پوشاک	تولید چرم و فرآورده‌های وابسته
	فرآوری و نگهداری گوشت	تولید چمدان، کیف دستی و مشابه آن؛ زین و یراق	تولید فلزات پایه	تولید کک و فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت
	تولید فلزهای پایه گرانبها و سایر فلزهای غیرآهنی	تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	تولید فرآورده‌های غذایی	ساخت محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری
	تولید قطعات و لوازم الحاقی وسایل نقلیه موتوری	تولید فرآورده‌های آسیاب غلات	تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو	تولید تجهیزات برقی

جمع بندی

استان کردستان ۱٫۸ درصد از مساحت کشور و ۲ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. سهم این استان از ارزش افزوده کشوری در بخش صنعت حدود ۰٫۴ درصد و در بخش معدن ۰٫۱ درصد بوده است. از مهمترین زیرساخت‌های کلیدی در حوزه تولید (صنعتی، معدنی) و تجارت استان کردستان می‌توان به ۲۰ ناحیه و شهرک صنعتی اشاره داشت. همچنین از منظر تعداد واحدهای صنعتی ۶۵٫۷ درصد صنایع استان تنها در سه رشته فعالیت تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی، تولید فرآورده‌های غذایی و تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلاستیکی مشغول به فعالیت هستند. ضمن آنکه ۴۱٫۹ درصد از مجموع واحدهای صنعتی و معدنی استان نیز در شهرستان سنندج استقرار دارند.

